

องค์ความรู้ศาสตร์โนราสู่แนวทางการจัดการเรียนรู้สำหรับนิสิตครูศิลปศึกษาภาคใต้*

NORA KNOWLEDGE AS A FOUNDATION FOR INSTRUCTIONAL APPROACHES IN ART EDUCATION FOR PRESERVICE TEACHERS IN SOUTHERN THAILAND

กิตติศักดิ์ ธรรมอภิบาล, จักรพงษ์ แพทย์หลักฟ้า*, ณัฐธิดา ภูจีบ

Kittisak Thamaphiban*, Chakapong Phatlakfa*, Nuttida Pujeeb

คณะศิลปกรรมศาสตร์ มหาวิทยาลัยศรีนครินทรวิโรฒ กรุงเทพมหานคร ประเทศไทย

Faculty of Fine Arts, Srinakharinwirot University, Bangkok, Thailand

*Corresponding author E-mail: chakapon@g.swu.ac.th

*Tel: 081-368-6806

บทคัดย่อ

แม้โนราจะได้รับการยอมรับในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่สำคัญ แต่การนำองค์ความรู้โนรา มาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาในระดับอุดมศึกษาอย่างเป็นระบบยังมีข้อจำกัด โดยเฉพาะการพัฒนา เป็นรูปแบบการเรียนรู้สำหรับนิสิตครูศิลปศึกษา การวิจัยนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ศาสตร์โนรา ที่นำมาประยุกต์ใช้จัดการเรียนรู้ศิลปศึกษา และพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมสำหรับนิสิตครู ศิลปศึกษาภาคใต้ ใช้ระเบียบวิธีวิจัยเชิงคุณภาพ เก็บรวบรวมข้อมูลจากผู้ให้ข้อมูลสำคัญ 3 กลุ่ม ได้แก่ ศิลปิน แห่งชาติโนรา 1 คน ปราชญ์ภูมิปัญญาโนรา 8 คน และอาจารย์ผู้สอนหลักสูตรศิลปศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษา ภาคใต้ 5 แห่ง จำนวน 10 คน ใช้วิธีการสัมภาษณ์เชิงลึก การสนทนากลุ่ม และการสังเกตการแสดงโนรา ร่วมกับการ สังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง วิเคราะห์ข้อมูลด้วยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา พบว่า องค์ความรู้สำคัญของ ศาสตร์โนราที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ ประกอบด้วย 5 ด้าน ได้แก่ 1) ลีลาท่ารำ 2) เครื่องแต่งกาย และลวดลาย 3) ดนตรีและจังหวะ 4) ความเชื่อและพิธีกรรม และ 5) องค์ประกอบการแสดง เมื่อบูรณาการร่วมกับ แนวคิด Constructionism, Experiential Learning, CRP Model, Art Integrated Learning, Design Thinking, MACRO Model และ Creative Pedagogy สามารถพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ SILP NORA 8 ขั้นตอน คือ ศึกษาสำรวจ บูรณาการความรู้ เรียนรู้เชิงออกแบบ ร่างต้นแบบและพัฒนา ส่งเสริมนวัตกรรมศิลป์ สังเกตและ เปิดใจ สะท้อนคิดร่วมกัน และประเมินการสร้างสรรค์นวัตกรรมศิลป์ รูปแบบดังกล่าวช่วยยกระดับการจัดการ เรียนรู้ศิลปศึกษาครอบคลุมทั้งมิติทางวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม โดยบูรณาการภูมิปัญญา ท้องถิ่นภาคใต้ร่วมกับแนวคิดการเรียนรู้ร่วมสมัย ส่งเสริมให้ผู้เรียนตระหนักถึงความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรมตามมาตรฐานการเรียนรู้ ศ. 1.2 ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551

คำสำคัญ: ศาสตร์โนรา, ศิลปศึกษา, การจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม, รูปแบบ SILP NORA

Abstract

Although Nora has been recognized as an important form of cultural heritage, the systematic application of Nora knowledge to art education in higher education remains limited, particularly in developing learning models for art education student teachers. This study aimed to synthesize the body of Nora knowledge applicable to art education learning management and to develop an innovative learning management model for art education student teachers in Southern Thailand. A qualitative research methodology was employed. Data were collected from three groups of key informants one National Artist in Nora performing arts, eight Nora local wisdom masters, and ten lecturers from art education programs in five higher education institutions in Southern Thailand. Data collection methods included in-depth interviews, focus group discussions, observation of Nora performances, and the synthesis of documents and related research. Data were analyzed using content analysis. The findings revealed that the essential knowledge of Nora applicable to learning management consists of five domains: 1) dance movements 2) costumes and decorative patterns 3) music and rhythm 4) beliefs and rituals and 5) performance components. When integrated with contemporary educational concepts including Constructionism, Experiential Learning, the CRP Model, Art Integrated Learning, Design Thinking, the MACRO Model, and Creative Pedagogy, these knowledge domains led to the development of the SILP NORA learning management model. The model comprises eight stages: Study and Survey, Integrating Knowledge, Learning by Design, Prototyping and Progression, Nurturing Artistic Innovation, Observation and Open-Mindedness, Reflective Thinking, and Artistic Innovation Assessment. The model enhances art education by integrating cultural dimensions, creativity, and innovation through the incorporation of Southern local wisdom with contemporary learning approaches. It also promotes learners' awareness of the interrelationship among art, history, and culture in accordance with Standard A 1.2 of the Basic Education Core Curriculum B.E. 2551

Keywords: Nora Knowledge, Art Education, Innovative Pedagogy, SILP NORA Mode

บทนำ

ศิลปศึกษา เป็นศาสตร์สำคัญในการพัฒนาผู้เรียนให้มีความคิดสร้างสรรค์ ความสามารถในการสื่อสาร และการตระหนักรู้ทางวัฒนธรรม ซึ่งเป็นสมรรถนะที่จำเป็นในศตวรรษที่ 21 ดังนั้น ศิลปศึกษาในศตวรรษที่ 21 จึงมิได้มุ่งเพียงทักษะทางศิลปะ หากแต่เป็นกระบวนการพัฒนามนุษย์ผู้มีความคิดสร้างสรรค์และสามารถเชื่อมโยงศิลปะกับชีวิตและสังคมได้อย่างมีความหมาย (Eisner, E. W., 2002) สอดคล้องกับนโยบายประเทศไทยที่ผลักดันศิลปวัฒนธรรมในฐานะพลัง “Soft Power” เพื่อขับเคลื่อนเศรษฐกิจสร้างสรรค์ (กระทรวงวัฒนธรรม, 2566) และแนวคิดของ UNESCO ที่เห็นว่าศิลปะพื้นบ้านเป็นฐานของการดำรงอัตลักษณ์และการพัฒนาที่ยั่งยืน (UNESCO, 2021)

“โนรา” เป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ที่มีความสำคัญทั้งในด้านศิลปะ วัฒนธรรม และความเชื่อ สะท้อนอัตลักษณ์ของชุมชนและวิถีชีวิตของคนในพื้นที่ และได้รับการขึ้นทะเบียนเป็นมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรม ที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติในปี พ.ศ. 2564 อย่างไรก็ตาม การสืบทอดองค์ความรู้โนราในระบบการศึกษายังมี ข้อจำกัด เนื่องจากรูปแบบการเรียนรู้ส่วนใหญ่ยังเป็นการถ่ายทอดแบบดั้งเดิม สะท้อนระบบการเรียนรู้แบบองค์รวม ที่ผสมผสานทฤษฎี จิตวิญญาณ และจริยธรรมผ่านกระบวนการครูสู่ศิษย์ (UNESCO, 2021) ขาดการบูรณาการกับ ทฤษฎีการเรียนรู้ร่วมสมัย อีกทั้ง การจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาในระดับอุดมศึกษา โดยเฉพาะหลักสูตรผลิตครู ศิลปศึกษายังเน้นทฤษฎีขาดการบูรณาการบริบทท้องถิ่น และเชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นกับแนวคิดการเรียนรู้ร่วม สมัยอย่างเป็นระบบ ส่งผลให้นิสิตครูศิลปะยังไม่สามารถออกแบบการเรียนรู้ที่เชื่อมโยงศิลปะกับมรดกวัฒนธรรม ตามมาตรฐาน ศ 1.2 ได้อย่างมีประสิทธิภาพ (กระทรวงศึกษาธิการ, 2551) และขาดความเข้าใจเชิงลึกเกี่ยวกับ มรดกทางวัฒนธรรมอันนำไปสู่การสร้างสรรค่นวัตกรรมทางศิลป์

การนำองค์ความรู้จากศิลปะพื้นบ้านมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษา สามารถส่งเสริมการ เรียนรู้เชิงวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรมได้อย่างมีศักยภาพ โดยเฉพาะเมื่อบูรณาการกับแนวคิด Constructionism Experiential Learning Art Integrated Learning Design Thinking และ Creative Pedagogy อย่างไรก็ตาม งานวิจัยที่สังเคราะห์องค์ความรู้โนราเพื่อพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้สำหรับนิสิตครูศิลปศึกษา โดยตรงยังมีจำกัด ดังนั้น การสังเคราะห์องค์ความรู้ศาสตร์โนราในมิติศิลปศึกษา จึงเป็นกลไกสำคัญในการเชื่อมโยง รากฐานวัฒนธรรมไทยกับการเรียนรู้ในศตวรรษที่ 21 เพื่อพัฒนาครูศิลปะรุ่นใหม่ที่มีทั้งความตระหนักในคุณค่าท้องถิ่น และสมรรถนะเชิงนวัตกรรม อันเป็นเป้าหมายสำคัญของการอุดมศึกษาด้านศิลปศึกษาในบริบทสังคมร่วมสมัย

ดังนั้น การวิจัยครั้งนี้จึงมีวัตถุประสงค์เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ศาสตร์โนราที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ ในการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษา และพัฒนาเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมสำหรับนิสิตครูศิลปศึกษา ในพื้นที่ภาคใต้

วัตถุประสงค์ของการวิจัย

1. เพื่อสังเคราะห์องค์ความรู้ศาสตร์โนราที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษา
2. เพื่อเสนอแนวทางการบูรณาการศาสตร์โนรากับทฤษฎีและแนวคิดร่วมสมัยในการพัฒนารูปแบบ การจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมศิลป์ของนิสิตครูศิลปศึกษา

วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยครั้งนี้เป็นการวิจัยเชิงคุณภาพ โดยมีมุ่งสังเคราะห์องค์ความรู้ศาสตร์โนราที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ ในการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษา และพัฒนาแนวทางการบูรณาการองค์ความรู้ดังกล่าวกับทฤษฎีการศึกษาร่วมสมัย สำหรับนิสิตครูศิลปศึกษา ผู้วิจัยคัดเลือกกลุ่มผู้ให้ข้อมูลสำคัญแบบเจาะจง ประกอบด้วย ศิลปินแห่งชาติด้านโนรา 1 คน ปราชญ์ภูมิปัญญาด้านโนรา 8 คน และอาจารย์ผู้สอนหลักสูตรศิลปศึกษาจากสถาบันอุดมศึกษาในภาคใต้ 5 แห่ง จำนวน 10 คน เครื่องมือที่ใช้ในการวิจัย ได้แก่ แบบสัมภาษณ์กึ่งโครงสร้างที่ถามถึงความจำเป็นในการเรียนรู้โนรา ผ่านมุมมองของศิลปะ องค์ความรู้โนราที่สามารถนำมาถ่ายทอดเป็นงานศิลปะและกระบวนการถ่ายทอด ลักษณะ ของนวัตกรรมศิลป์โนรา แนวทางการจัดการเรียนรู้และแหล่งเรียนรู้โนราบริเวณลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา การบันทึกข้อมูล

ภาคสนาม และการวิเคราะห์เอกสาร ข้อมูลที่ได้ถูกวิเคราะห์โดยวิธีการวิเคราะห์เนื้อหา และตรวจสอบความน่าเชื่อถือของข้อมูลด้วยการตรวจสอบข้อมูลกับผู้ให้ข้อมูล และการตรวจสอบแบบสามเส้า การวิจัยครั้งนี้ได้รับการพิจารณา ด้านจริยธรรมการวิจัยในมนุษย์ และผู้ให้ข้อมูลทุกคนได้ให้ความยินยอมก่อนเข้าร่วมการวิจัย

ผลการวิจัย

1. องค์ความรู้ศาสตร์โนราที่สามารถนำมาประยุกต์ใช้ในการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษา

1.1 การจัดการเรียนรู้โนราในบริบทของศิลปศึกษามีความสำคัญอย่างยิ่ง เนื่องจากโนราเป็นศิลปะการแสดงพื้นบ้านภาคใต้ที่สามารถเป็นฐานในการพัฒนากระบวนการเรียนรู้ศิลปะและการสร้างสรรค์ผลงานทัศนศิลป์ร่วมสมัย โดยมีบทบาทในการเสริมสร้างสุนทรียภาพ และอัตลักษณ์ทางวัฒนธรรม รวมถึงส่งเสริมการอนุรักษ์มรดกภูมิปัญญาท้องถิ่น การเรียนรู้จากโนราสามารถนำมาประยุกต์ใช้ในสาขาต่าง ๆ เช่น จิตรกรรม ประติมากรรม ศิลปะประยุกต์ และการออกแบบ การสังเคราะห์องค์ความรู้จากโนราในศิลปศึกษาสามารถแบ่งเป็น 3 ด้านหลัก ได้แก่ 1) เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับโนรา: การสะท้อนรูปทรง สี และลวดลายทางทัศนศิลป์ 2) ท่วงท่าการแสดงและการเคลื่อนไหว: การสะท้อนจังหวะและพลวัตในศิลปะ และ 3) ประวัติศาสตร์และคุณค่าเชิงวัฒนธรรม: ซึ่งรวมถึงระบบความเชื่อและจิตวิญญาณของโนรา กระบวนการจัดการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านการสร้างสรรค์ผลงาน (Creative Process-Based Learning) และการเรียนรู้จากการปฏิบัติจริง (Studio-Based Learning) โดยบูรณาการองค์ความรู้จากโนราเข้ากับการออกแบบกิจกรรมศิลปะที่มุ่งเน้นการเรียนรู้เชิงพื้นที่ (Place-Based Learning) และภูมิปัญญาท้องถิ่น นอกจากนี้ การใช้กระบวนการโค้ชทีมสามารถส่งเสริมการคิดสร้างสรรค์และการทำงานร่วมกัน ในขณะเดียวกันควรบูรณาการเทคโนโลยีดิจิทัล เช่น ปัญญาประดิษฐ์ (AI) และเทคโนโลยีความจริงเสริม (AR) เพื่อขยายขอบเขตการสร้างสรรค์และการเรียนรู้ทางศิลปะ แหล่งเรียนรู้โนรา ในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลา มีความหลากหลาย เช่น ชุมชนดั้งเดิม (บ้านโนราครูจอง รังษี วัดบางหยีโน), สำนักโนรา (มโนราห์น้อย คงเกลี้ยง, มโนราห์เพชร เขตนิยม), สถาบันการศึกษา (สถาบันทักษิณคดีศึกษา, มหาวิทยาลัยทักษิณ) และพิพิธภัณฑ์ (พิพิธภัณฑ์พ่อท่านคล้าย) ซึ่งเป็นแหล่งถ่ายทอดบริบทด้านความเชื่อ วัฒนธรรม และสุนทรียศาสตร์ของโนรา

“การให้ครูศิลปศึกษาเรียนรู้โนราเป็นสิ่งสำคัญและจำเป็น เพราะโนรา เป็นการแสดงที่มีองค์ประกอบครบทุกมิติ ซึ่งสามารถเป็นแบบอย่างในหลายสาขาของศิลปะ”

“องค์ความรู้ด้านเครื่องแต่งกาย (สีสันท/ลวดลาย/เครื่องประดับ) และท่วงท่าการแสดง (ลีลา/การเคลื่อนไหว) สามารถถ่ายทอดในรูปแบบงานศิลปะทั้ง 2 มิติ (จิตรกรรม กราฟฟิก) และ 3 มิติ ” (ประติมากรรม เครื่องแต่งกาย บรรจุภัณฑ์)

“การจัดการเรียนรู้ควรเน้นการเปิดโอกาสให้นักเรียนสร้างสรรค์ผลงานใหม่ ๆ โดยสนับสนุนให้เข้าใจและจินตนาการในการค้นหาวิธีการใหม่ ๆ ที่มีความแปลกใหม่และเป็นประโยชน์ และการโน้มน้าวให้เห็นความสำคัญของโนราในการสร้างนวัตกรรมศิลป์”

1.2 ปราชญ์ภูมิปัญญาท้องถิ่นมองว่า การจัดการเรียนรู้โนราในกรอบการศึกษาศิลปะมีความสำคัญ เนื่องจากโนราเป็นศิลปะพื้นบ้านภาคใต้ที่มีศักยภาพในการพัฒนาผลงานทัศนศิลป์ร่วมสมัย และช่วยปลูกฝังคุณค่าความงามของศิลปะท้องถิ่น ส่งเสริมการอนุรักษ์และสืบทอดมรดกทางวัฒนธรรมที่สามารถประยุกต์ใช้ในการศึกษา

ได้อย่างเหมาะสม องค์ความรู้จากโนราแบ่งออกเป็น 4 ด้านหลัก ได้แก่ 1) เครื่องแต่งกายและเครื่องประดับโนรา: สะท้อนรูปแบบ สี สัน ลวดลาย และอัตลักษณ์ทางทัศนศิลป์ 2) ประวัติความเป็นมาของโนราและคุณค่าความสำคัญในฐานะมรดกทางวัฒนธรรม 3) ท่วงท่าการแสดง ลีลาท่าร่ายรำ และการเคลื่อนไหว: สะท้อนหลักการจังหวะและพลวัตทางศิลปะ และ 4) ระบบความเชื่อ ความศรัทธา และจิตวิญญาณของโนรา: เป็นมิติสำคัญของสุนทรียศาสตร์เชิงวัฒนธรรม ปรัชญาภูมิปัญญาท้องถิ่นให้ความหมายของ “นวัตกรรมศิลป์โนรา” ว่าเป็นการนำองค์ความรู้โนรา มาประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะใหม่ โดยเชื่อมโยงกับแนวคิดทางศิลปะและกระบวนการจัดการเรียนการสอน พร้อมทั้งบูรณาการกับศิลปะร่วมสมัยและเทคโนโลยี โดยคำนึงถึงความเหมาะสมและเคารพบริบททางวัฒนธรรม แหล่งเรียนรู้โนราในพื้นที่ลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลามีความหลากหลาย เช่น 1) พื้นที่ระโนด (บ้านขาว) เชี่ยวชาญด้านการทำชุดโนรา 2) พื้นที่สิงหะ เชี่ยวชาญด้านการทำเทริด 3) พื้นที่ท่าข้าม เชี่ยวชาญการทำเครื่องประดับโนรา 4) พื้นที่โคกเนียง (บางบ้าน) เชี่ยวชาญการทำลูกปัดและชุดโนรา 5) พื้นที่วัดใหม่ (บ้านมโนราห์ หนมน้อย เดือนฉาย) เชี่ยวชาญการทำชุดโนรา ทั้งนี้ยังมีแหล่งเรียนรู้เพิ่มเติมจากชุมชนคลองแห ศูนย์การเรียนรู้โนรา และมหาวิทยาลัยทักษิณ เป็นต้น การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้ในการสร้างสรรค์ศิลปะควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบททางวัฒนธรรมและเคารพอัตลักษณ์ท้องถิ่น รวมถึงการรักษารากฐาน ขนบธรรมเนียม ประวัติศาสตร์ และความเชื่อดั้งเดิม สิ่งสำคัญ คือ การศึกษาจากแหล่งข้อมูลจริง และการลงมือปฏิบัติในพื้นที่ โดยการเรียนรู้ควรมุ่งเน้นการสร้างรากฐานความรู้ที่แข็งแกร่งจากข้อมูลพื้นฐาน และการเข้าใจคุณค่าของภูมิปัญญาท้องถิ่น ข้อสรุปหลักจากการศึกษานี้ ได้แก่ 1) โนราเป็นศิลปะการแสดงที่ผสมผสานบทเพลง ท่ารำ ดนตรี และเครื่องแต่งกายอย่างมีเอกลักษณ์ 2) องค์ความรู้จากโนราสามารถถ่ายทอดเป็นผลงานศิลปะหลากหลายรูปแบบ 3) นวัตกรรมศิลป์โนรา คือ การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาประยุกต์ใช้ในบริบทการศึกษาและสังคมร่วมสมัย 4) แนวทางการจัดการเรียนรู้เพื่อสร้างนวัตกรรมศิลป์โนรา ควรมุ่งเน้นการเรียนรู้เชิงปฏิบัติ การออกแบบกิจกรรมสร้างสรรค์ และการเรียนรู้ร่วมกับครูภูมิปัญญา และ 5) แหล่งเรียนรู้โนราในลุ่มน้ำทะเลสาบสงขลาสามารถใช้เป็นฐานการเรียนรู้เชิงพื้นที่ที่หล่อหลอมทั้งศิลปะและคุณค่าของชุมชน การนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาใช้อย่างมีประสิทธิภาพจะช่วยเสริมสร้างการอนุรักษ์และสืบสานมรดกทางวัฒนธรรมไปพร้อมกับการพัฒนาและสร้างสรรค์ศิลปะในบริบทสังคมร่วมสมัย

“นวัตกรรมศิลป์โนรา คือ การนำองค์ความรู้โนรามาสังเคราะห์งานศิลปะใหม่ ๆ โดยเชื่อมโยงกับศิลปะและกระบวนการเรียนการสอน ประยุกต์เป็นศิลปะร่วมสมัยร่วมกับการใช้เทคโนโลยี และที่สำคัญเคารพในความเชื่อและความเหมาะสมในการนำไปใช้”

“ข้อควรระวังในการนำภูมิปัญญามาสังเคราะห์เป็นผลงานศิลปะ ควรคำนึงถึงความเหมาะสมกับบริบทในการนำไปใช้ การรักษาอัตลักษณ์ความเป็นท้องถิ่น รากฐาน ขนบธรรมเนียม และประวัติความเป็นมาของโนราไว้ความเชื่อ ความศรัทธา ความเคารพ และการศึกษาข้อมูลจากพื้นที่จริง ปราชญ์ชาวบ้าน และอ้างอิงแหล่งที่มาของข้อมูลโนรา”

องค์ความรู้ศาสตร์โนราในมุมมองศิลปศึกษาจากการสังเคราะห์เอกสารและงานวิจัยเกี่ยวกับโนราและทฤษฎีการจัดการเรียนรู้ รวมถึงข้อมูลจากการสัมภาษณ์กลุ่มผู้ให้ข้อมูลทั้ง 3 กลุ่ม ผู้วิจัยสรุปองค์ความรู้ศาสตร์โนราในมุมมองศิลปศึกษาที่สำคัญในการประยุกต์ใช้เป็นเนื้อหาหรือโจทย์ในกระบวนการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษา เพื่อส่งเสริมทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมสำหรับนิสิตครูศิลปศึกษาภาคใต้ โดยสะท้อนถึงลักษณะของ “การเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม” และ “การเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์” ได้ 5 ด้าน ดังนี้

ด้านที่ 1 ลีลาท่ารำ: ภาษากายแห่งศิลปะและจิตวิญญาณ

ลีลาท่ารำโนรา เป็นการใช้ภาษากายเพื่อสื่อสารความเชื่อและพลังจิตวิญญาณ ผ่านกระบวนการ “การถ่ายทอดภายใน” ซึ่งเน้นการเรียนรู้ผ่านร่างกาย จิตใจ และอารมณ์ การศึกษาท่ารำในมุมมองสัตยวิทยาย ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจการตีความผ่านการสังเกตองค์ประกอบต่างๆ เช่น สี รูปทรง และพื้นผิว ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ศิลปะร่วมสมัย เช่น การออกแบบภาพเคลื่อนไหว (Motion Art) หรือศิลปะจัดวาง (Performance Art)

ภาพที่ 1 ลีลาท่ารำ: ภาษากายแห่งศิลปะและจิตวิญญาณ

ด้านที่ 2 เครื่องแต่งกายและลวดลาย: งานหัตถกรรมเชิงศิลป์และสัญลักษณ์แห่งอัตลักษณ์

เครื่องแต่งกายโนรา ไม่เพียงแต่สะท้อนความงาม หากแต่ยังมีความหมายแฝงในเชิงสัญลักษณ์ เช่น สีทอง แทนความศรัทธา และ สีแดง แทนพลังชีวิต การเรียนรู้การออกแบบเครื่องแต่งกายโนราในมิติของศิลปศึกษา ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจองค์ประกอบศิลป์ที่มีรากฐานจากภูมิปัญญาท้องถิ่น สามารถประยุกต์ใช้ในการออกแบบแฟชั่น สิ่งทอ หรือเครื่องประดับศิลป์ โดยเน้นการคิดเชิงออกแบบ (Design Thinking) และ Creative Pedagogy เป็นแนวทาง ในการพัฒนา “กรอบความคิดเชิงออกแบบ” (Design Mindset) ของนิสิตครูศิลปศึกษา ซึ่งจะช่วยส่งเสริมให้ผู้เรียน สามารถนำความรู้จากเครื่องแต่งกายโนราไปสร้างสรรค์ผลงานที่มีความหมายและความงามทั้งในแง่ของศิลปะ วัฒนธรรมภูมิปัญญาและการออกแบบร่วมสมัย

ภาพที่ 2 เครื่องแต่งกายและลวดลาย: งานหัตถกรรมเชิงศิลป์และสัญลักษณ์แห่งอัตลักษณ์

ด้านที่ 3 ดนตรีและจังหวะ: ภูมิปัญญาแห่งเสียงและอารมณ์ศิลป์

ดนตรีโนราเป็นศิลปะที่สะท้อนพลังชีวิตและอารมณ์ผ่านเครื่องดนตรีต่างๆ เช่น กลอง ทับ ปี่ และ ฉิ่ง การเรียนรู้ดนตรีโนราในศิลปศึกษา ช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่าง “เสียง อารมณ์ และการเคลื่อนไหว” (Sound ,Emotion and Movement) ซึ่งสามารถประยุกต์ใช้ในการสร้าง “จังหวะทางภาพ” (Visual Rhythm) ในงานศิลปะ เช่น การออกแบบกราฟิก หรือ สื่อภาพเคลื่อนไหว ที่ผสมผสานเสียงและภาพอย่างลงตัว สามารถส่งเสริมการเรียนรู้ในแนวทางที่บูรณาการและสร้างสรรค์อย่างมีประสิทธิภาพ

ภาพที่ 3 ดนตรีและจังหวะ: ภูมิปัญญาแห่งเสียงและอารมณ์ศิลป์

ด้านที่ 4 ความเชื่อและพิธีกรรม: การเรียนรู้เชิงจิตวิญญาณและคุณธรรมทางศิลป์

พิธีไหว้ครูโนราสะท้อนความกตัญญูและการเคารพครู ซึ่งสอดคล้องกับหลักการทางพุทธศาสนา การเรียนรู้ในมิตินี้ช่วยพัฒนาจิตวิญญาณศิลปิน (Artistic Spirit) โดยเน้นการเข้าใจความงามและคุณค่าของศิลปะ ภายใต้แนวคิด Aesthetic Education ของ Eisner, E. W. ซึ่งมองว่าศิลปะเป็นพื้นที่ในการฝึกการรับรู้และคุณธรรม

แนวคิดนี้ เป็นการศึกษาที่มุ่งพัฒนาความรู้สึทางอารมณ์และความคิดสร้างสรรค์ โดยเน้นให้ผู้เรียนได้สัมผัสกับความงามและความหมายจากงานศิลปะ ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนมีความเข้าใจที่ลึกซึ้งขึ้นเกี่ยวกับศิลปะและการสร้างสรรค์ รวมถึงพัฒนาทักษะการคิดวิเคราะห์และการแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ (Eisner, E. W., 2002) Aesthetic Education จึงเป็นการศึกษาเพื่อพัฒนาสุนทรียภาพ และเป็นกระบวนการจัดการเรียนรู้ที่มุ่งพัฒนาความสามารถในการรับรู้ซาบซึ้ง ตีความ และสร้างคุณค่าความงาม ผ่านประสบการณ์ทางศิลปะและวัฒนธรรม ครอบคลุมการรับรู้ทางประสาทสัมผัส (Perception) ความรู้สึกและอารมณ์ (Emotion) การคิดเชิงวิพากษ์และการตีความความงาม (Aesthetic Judgment) รวมถึงการสร้างสรรค์และการแสดงออก (Creative Expression) องค์ประกอบสำคัญของ Aesthetic Education ได้แก่ การรับรู้เชิงสุนทรียะ (Perception) การซาบซึ้งคุณค่า (Appreciation) การตีความความหมาย (Interpretation) การแสดงออกเชิงสร้างสรรค์ (Expression) และบริบททางวัฒนธรรม (Cultural Context)

ภาพที่ 4 ความเชื่อและพิธีกรรม: การเรียนรู้เชิงจิตวิญญาณและคุณธรรมทางศิลป์

ด้านที่ 5 องค์ประกอบการแสดงโนรา: บูรณาการทัศนศิลป์ ศิลปะการแสดง และวัฒนธรรม

องค์ประกอบต่าง ๆ เช่น เครื่องแต่งกาย หน้ากาก ฉากเวที และการจัดแสง เป็นการบูรณาการทัศนศิลป์ สถาปัตยกรรมพื้นบ้าน และเหตุการณ์ที่ทำงานร่วมกันในบริบทของการแสดง ตัวละครและอุปกรณ์ประกอบฉากช่วยสร้างบรรยากาศและอัตลักษณ์ของการแสดง การเรียนรู้ด้านนี้สามารถใช้กระบวนการออกแบบใหม่อย่างเร่งรัดภายใต้เวลาที่จำกัด เช่น Rapid Prototyping หรือ Design Sprint เพื่อส่งเสริมทักษะการคิดสร้างสรรค์และการบูรณาการข้ามศาสตร์ (Interdisciplinary Skills) สามารถประยุกต์ใช้ในการสร้างสรรค์ผลงานใหม่ เช่น การออกแบบท่ารำหรือบทกลอนโนรา เป็นสื่อการเรียนรู้ผ่านเทคโนโลยีสมัยใหม่ ในรูปแบบ แอปพลิเคชัน, เกม AR/VR, หรือการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะร่วมสมัยที่สะท้อนประเด็นสังคม

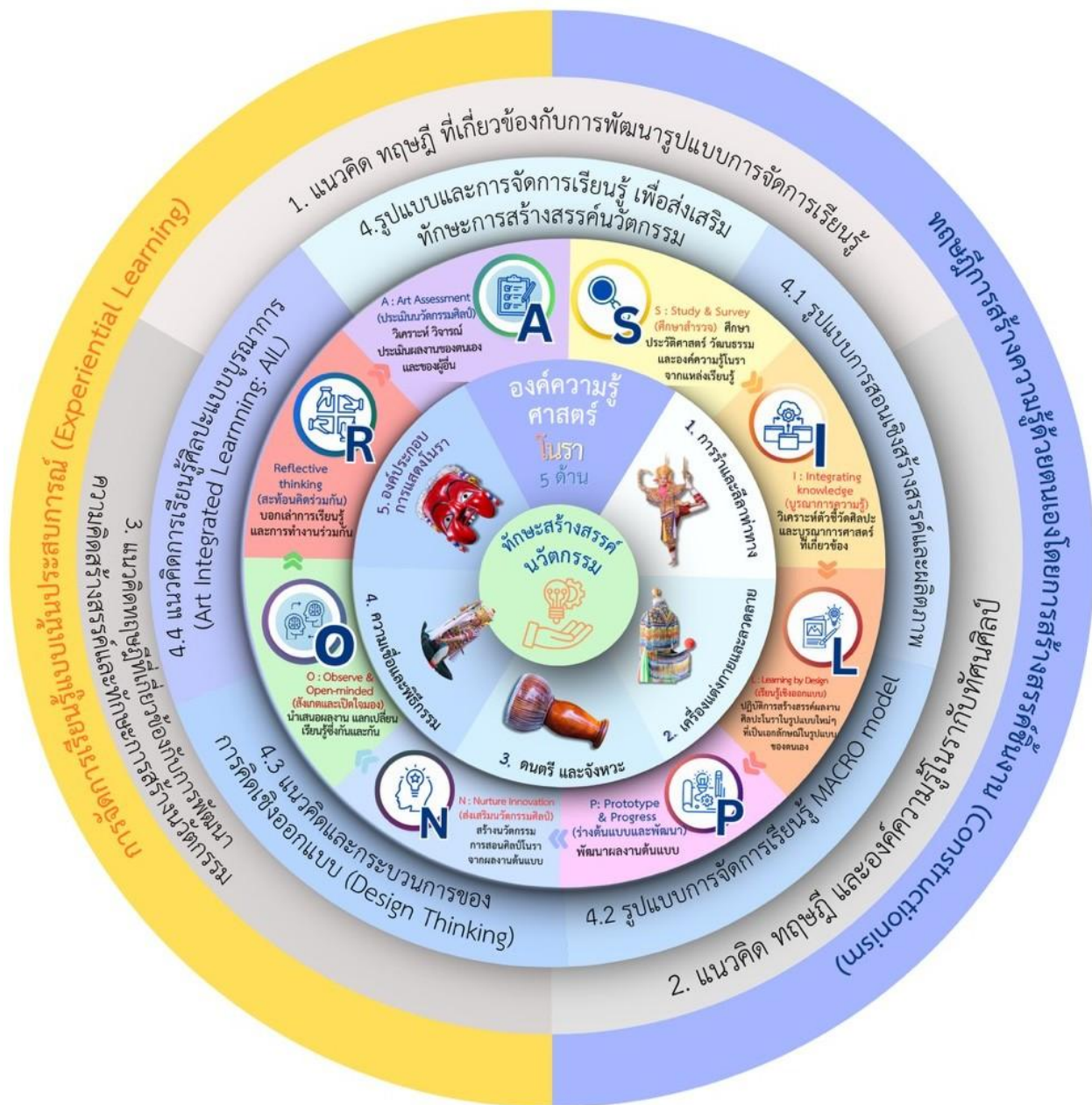

ภาพที่ 5 องค์ประกอบการแสดงโนรา: บูรณาการทัศนศิลป์ ศิลปะการแสดง วัฒนธรรม

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่า ศาสตร์โนรา 5 ด้านไม่เพียงแต่เป็นมรดกทางศิลปวัฒนธรรม แต่ยังเป็นระบบการเรียนรู้ที่สมบูรณ์ในตัวเอง การสังเคราะห์องค์ความรู้เหล่านี้กับแนวคิดทางศิลปศึกษาช่วยสร้างรูปแบบการเรียนรู้ที่มีความสมดุลระหว่าง “รากเหง้า” และ “นวัตกรรม” ซึ่งเป็นพื้นฐานในการพัฒนาครุศิลปะรุ่นใหม่ที่มีทั้งทักษะ ความคิดสร้างสรรค์ และจิตสำนึกทางวัฒนธรรม การจัดการเรียนรู้ในศาสตร์โนรา ควรเน้น 3 มิติสำคัญ ได้แก่ 1) มิติการเรียนรู้เชิงวัฒนธรรม: เน้นการเข้าใจและเคารพคุณค่าทางวัฒนธรรมท้องถิ่น 2) มิติการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์: ส่งเสริมการใช้จินตนาการและทักษะการคิดสร้างสรรค์ในการออกแบบผลงานศิลปะ 3) มิติการเรียนรู้เชิงนวัตกรรม: การพัฒนาทักษะการคิดเชิงนวัตกรรมโดยการใช้เทคโนโลยีดิจิทัลและกระบวนการออกแบบใหม่ การบูรณาการทั้งสามมิตินี้จะทำให้การเรียนรู้ในศาสตร์โนราไม่เพียงแต่เข้าใจถึงรากเหง้าและคุณค่าทางวัฒนธรรม แต่ยังสามารถนำไปสู่การสร้างสรรค์สิ่งใหม่ ๆ ที่มีความหมายและตอบสนองต่อความต้องการในยุคปัจจุบันได้อย่างมีประสิทธิภาพ

2. แนวทางการบูรณาการศาสตร์โนรากับทฤษฎีและแนวคิดร่วมสมัยในการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ เพื่อส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมศิลป์ของนิสิตครูศิลปศึกษา

ผู้วิจัยได้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ ศิลป์โนรา (SILP NORA) จากข้อมูลการสัมภาษณ์และการศึกษาเอกสารและงานวิจัยที่เกี่ยวข้อง ภายใต้ทฤษฎี Constructionism และ Experiential Learning ร่วมกับรูปแบบการจัดการเรียนรู้ CRP Model, Art Integrated Learning, Design Thinking, MACRO model และ Creative Pedagogy เกิดเป็นรูปแบบการจัดการเรียนรู้ SILP NORA ที่ส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมศิลป์ของนิสิตครูศิลปศึกษา ดังแผนภาพ

ภาพที่ 6 แนวทางการพัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้ SILP NORA

จากภาพอธิบายแนวคิดที่ใช้พัฒนารูปแบบการจัดการเรียนรู้เพื่อส่งเสริมทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมศิลป์ของนิสิตครูศิลปศึกษา ดังนี้

1. ทฤษฎีคอนสตรัคติวิซึม (Constructivism) การเรียนรู้เกิดจากการสร้างความรู้ด้วยตนเองผ่านประสบการณ์ตรง ผู้เรียนเป็นผู้สร้างความหมายจากการเชื่อมโยงสิ่งที่เรียนกับชีวิตจริง ในบริบทของโนรา ผู้เรียนเรียนรู้ผ่านการสังเกต การฝึกฝน และการลงมือทำ (Experiential Learning)

2. CRP Model (Creative and Productive Model) การเรียนการสอนแบ่งเป็น 3 รูปแบบ 1) Crystal-Based Instructional Model: ผู้เรียนค้นหาความรู้ด้วยตนเองผ่านการถ่ายทอดความรู้และการอภิปราย 2) Research-Based

Instructional Model: ผู้เรียนแสวงหาความรู้ด้วยกระบวนการวิจัย 3) Productivity-Based Instructional Model: การเรียนรู้จากแหล่งต่างๆ เช่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น เพื่อผลิตผลงานสร้างสรรค์

3. Design Thinking เป็นกระบวนการแก้ปัญหาที่เน้นความเข้าใจผู้ใช้ การนิยามปัญหา การระดมความคิด การสร้างต้นแบบ และการทดสอบ การบูรณาการ Design Thinking กับการเรียนรู้โนรา ช่วยให้ผลิตครุศิลป์ออกแบบและทดลองสร้างผลงานที่สะท้อนคุณค่าทางวัฒนธรรม เช่น การพัฒนาเครื่องแต่งกายโนราประยุกต์หรือศิลปะดิจิทัล

4. Art Integrated Learning (AIL) การเรียนรู้ศิลปะควบบูรณาการกับศาสตร์อื่นเพื่อพัฒนาทักษะชีวิตและการคิดวิเคราะห์ AIL เน้นให้ผู้เรียนเข้าใจ “ศิลปะในฐานะกระบวนการคิด” ซึ่งช่วยให้เข้าใจศิลปะพื้นบ้านในฐานะองค์ความรู้เชิงวัฒนธรรม

5. Creative Pedagogy แนวทางการสอนที่กระตุ้นให้ผู้เรียนแสดงออกทางความคิดอย่างอิสระและกล้าสร้างสิ่งใหม่ ในบริบทโนรา ครูทำหน้าที่เป็น “ครูศิลป์” ที่สอนการเรียนรู้จากความผิดพลาดและการพัฒนาความคิดสร้างสรรค์

6. MACRO Model และ Productivity-Based Instructional Design การเรียนรู้เชิงผลิตภาพเริ่มจากการสร้างแรงจูงใจ การลงมือทำ การสะท้อนผล และการสร้างองค์ความรู้ใหม่ ซึ่งสอดคล้องกับการออกแบบกิจกรรมใน SILP NORA Model ที่เน้นการสร้างผลผลิตทางศิลปะ เช่น การออกแบบเครื่องแต่งกายโนราใหม่ หรือการประดิษฐ์งานหัตถกรรมจากวัสดุท้องถิ่น

จากแนวคิดเหล่านี้ ผู้วิจัยออกแบบกระบวนการเรียนรู้ของ SILP NORA Model ใน 8 ขั้นตอน ที่ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ เพื่อพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมศิลป์ของนิสิตครูศิลปศึกษา ตามตารางที่ 1 ดังนี้

ตารางที่ 1 กระบวนการเรียนรู้ ของ SILP NORA 8 ขั้นตอนหลัก

ขั้นตอน	กิจกรรม
Study and Survey (ศึกษาสำรวจ)	ศึกษาและสำรวจองค์ความรู้เกี่ยวกับโนรา ผ่านการเรียนรู้จากแหล่งจริง เช่น วัด โรงเรียน ชุมชน หรือปราสาทโนรา
Integrating Knowledge (บูรณาการความรู้)	บูรณาการองค์ความรู้จากศาสตร์โนรากับทฤษฎีศิลปศึกษาเพื่อกำหนดหัวข้อ หรือประเด็นการเรียนรู้
Learning by Design (เรียนรู้เชิงออกแบบ)	ใช้ Design Thinking เพื่อให้ผู้เรียนวางแผนแนวคิดการสร้างผลงานศิลป์จากแรงบันดาลใจโนรา
Prototype and Progress (ร่างต้นแบบและพัฒนา)	สร้างต้นแบบผลงานศิลปะ ทดลอง ปรับปรุง และรับคำแนะนำจากเพื่อนและผู้เกี่ยวข้อง
Nurture Artistic Innovation (ส่งเสริมนวัตกรรมศิลป์)	พัฒนาผลงานศิลปะให้มีความร่วมสมัย และมีคุณค่าเชิงนวัตกรรม
Observe and Open Mindedness (สังเกตและเปิดใจมอง)	ฝึกการวิพากษ์ผลงาน การสังเกต และการเปิดรับมุมมองใหม่
Reflective Thinking (สะท้อนคิดร่วมกัน)	สะท้อนผลการเรียนรู้และคุณค่าทางจิตใจ
Artistic Innovation Assessment (ประเมินการสร้างนวัตกรรมศิลป์)	ประเมินผลงานและทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมศิลป์

จากตารางที่ 1 พบว่า ในมิติของการสอนศิลปศึกษาตามหลักสูตรการศึกษาขั้นพื้นฐานของชาติ การพัฒนา SILP NORA Model มีความสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ศ. 1.2 ที่มุ่งให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างทัศนศิลป์ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ผ่านการเห็นคุณค่าศิลปะที่เป็นมรดกทางวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น ภูมิปัญญาไทย และสากล กระบวนการเรียนรู้รูปแบบ SILP NORA จะช่วยให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ของการศึกษาภูมิปัญญา ซึ่งเป็นรากทางวัฒนธรรมผ่านการฝึกปฏิบัติจริง และสามารถถ่ายทอดต่อให้กับผู้เรียนในโรงเรียนได้อย่างมีความหมายและปรับประยุกต์ให้สมสมัย

อภิปรายผล

ผลการวิจัยครั้งนี้ชี้ให้เห็นว่าองค์ความรู้ศาสตร์โนราที่มีศักยภาพในการนำมาประยุกต์ใช้เป็นฐานในการจัดการเรียนรู้ศิลปศึกษาอย่างเป็นระบบ โดยองค์ประกอบทั้ง 5 ด้าน ได้แก่ สีสันทะรำ เครื่องแต่งกายและลวดลายดนตรีและจังหวะ ความเชื่อและพิธีกรรม และองค์ประกอบการแสดง สะท้อนถึงลักษณะของศิลปะพื้นบ้านที่มีความเป็นองค์รวม ครอบคลุมทั้งมิติทางสุนทรียะ สังคม และจิตวิญญาณ ผลการวิจัยดังกล่าวสอดคล้องกับแนวคิดการศึกษาฐานวัฒนธรรม (Culturally Responsive Teaching) ซึ่งเน้นการใช้ภูมิหลังทางวัฒนธรรมของผู้เรียนเป็นฐานในการเรียนรู้เพื่อสร้างความหมายและความผูกพันต่อการเรียน (Gay, G., 2018) อีกทั้งยังสอดคล้องกับสถานะของโนราในฐานะมรดกภูมิปัญญาทางวัฒนธรรมที่จับต้องไม่ได้ของมนุษยชาติ ซึ่งสะท้อนคุณค่าในเชิงอัตลักษณ์และความต่อเนื่องของชุมชน (UNESCO, 2021) การบูรณาการองค์ความรู้โนรากับแนวคิด Constructionism และ Constructivism ทำให้เกิดการเรียนรู้ผ่านการลงมือปฏิบัติและการสร้างสรรค์ผลงาน ซึ่งช่วยให้ผู้เรียนสร้างความรู้จากประสบการณ์จริงและบริบททางสังคมของตนเอง (Papert, S., 1980); (Vygotsky, L. S., 1978) ขณะเดียวกัน กระบวนการเรียนรู้ทั้ง 8 ขั้นของรูปแบบ SILP NORA ยังสอดคล้องกับทฤษฎี Experiential Learning ของ Kolb, D. A. ที่เน้นวงจรการเรียนรู้จากประสบการณ์ การสะท้อนคิด และการทดลองปฏิบัติอย่างต่อเนื่อง ส่งผลให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้เชิงลึกและสามารถพัฒนาทักษะการสร้างสรรค์นวัตกรรมได้ (Kolb, D. A., 1984) นอกจากนี้ การผสมผสานแนวคิด Design Thinking และ Art Integrated Learning ช่วยส่งเสริมการคิดเชิงสร้างสรรค์ การแก้ปัญหา และการเรียนรู้แบบสหวิทยาการ ซึ่งเป็นสมรรถนะสำคัญของผู้เรียนในศตวรรษที่ 21 (Brown, T., 2009); (Burnaford, G. et al., 2001) สำหรับแนวคิด Creative Pedagogy เน้นบทบาทของครูในการออกแบบสภาพแวดล้อมการเรียนรู้ที่เอื้อต่อการทดลอง การแสดงออก และการสะท้อนคิด ซึ่งมีความสำคัญต่อการพัฒนานวัตกรรมทางการศึกษา (Craft, A., 2005)

รูปแบบการจัดการเรียนรู้ SILP NORA ที่ผู้วิจัยพัฒนาขึ้นจึงมีความโดดเด่นในฐานะรูปแบบการเรียนรู้เชิงนวัตกรรมที่เชื่อมโยงภูมิปัญญาท้องถิ่นภาคใต้กับทฤษฎีการศึกษาร่วมสมัยอย่างเป็นระบบ สามารถยกระดับการเรียนรู้ศิลปศึกษาให้ครอบคลุมทั้งมิติทางวัฒนธรรม ความคิดสร้างสรรค์ และนวัตกรรม อีกทั้งยังสอดคล้องกับมาตรฐานการเรียนรู้ ศ. 1.2 ของหลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน ที่มุ่งเน้นให้ผู้เรียนเข้าใจความสัมพันธ์ระหว่างศิลปะ ประวัติศาสตร์ และวัฒนธรรม ในภาพรวม ผลการวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่าการนำภูมิปัญญาท้องถิ่นมาเป็นฐาน

ในการจัดการเรียนรู้ไม่เพียงช่วยอนุรักษ์มรดกวัฒนธรรม แต่ยังสามารถพัฒนาเป็นแนวทางการผลิตครูศิลปศึกษาที่มีสมรรถนะด้านนวัตกรรมและความสามารถในการตอบสนองต่อวัฒนธรรมซึ่งเป็นคุณลักษณะสำคัญของครูในศตวรรษที่ 21

ดังนั้น SILP NORA Model ไม่เพียงแต่บูรณาการศาสตร์โนรากับทฤษฎีทางการศึกษาหลายแขนง หากแต่ยังส่งเสริมการเรียนรู้เชิงสร้างสรรค์ที่ยั่งยืนในบริบทของศิลปะและวัฒนธรรมไทยอีกด้วย

สรุปและข้อเสนอแนะ

จากผลการวิจัย สรุปได้ว่า ศาสตร์โนราเป็นระบบองค์ความรู้เชิงบูรณาการที่เชื่อมโยงมิติทางวัฒนธรรมสุนทรียภาพ และกระบวนการสร้างสรรค์เข้าด้วยกันอย่างเป็นองค์รวม ผ่านองค์ความรู้ 5 ด้าน ได้แก่ ลีลาท่ารำ เครื่องแต่งกายและลวดลาย ดนตรีและจังหวะ ความเชื่อและพิธีกรรม และองค์ประกอบการแสดง สามารถพัฒนาเป็นฐานการเรียนรู้ศิลปศึกษาเพื่อส่งเสริมทักษะสร้างสรรค์นวัตกรรมของนิสิตครูได้อย่างมีประสิทธิภาพ ผ่านรูปแบบการจัดการเรียนรู้ SILP NORA ที่บูรณาการแนวคิด Constructivism, Experiential Learning และ Design Thinking อย่างเป็นระบบ งานวิจัยนี้สะท้อนให้เห็นว่า “นวัตกรรมศิลป์” เกิดจากการสังเคราะห์รากเหง้าวัฒนธรรมกับกระบวนการคิดเชิงออกแบบร่วมสมัย จึงควรมีการทดลองใช้รูปแบบ SILP NORA กับผู้เรียนในระดับอุดมศึกษาเพื่อประเมินประสิทธิผลเชิงประจักษ์ นอกจากนี้ สถาบันผลิตครูศิลปศึกษาควรบูรณาการการเรียนรู้ฐานวัฒนธรรมท้องถิ่นในหลักสูตรอย่างจริงจัง ส่งเสริมการเรียนรู้เชิงพื้นที่และการประเมินตามสภาพจริง ตลอดจนพัฒนาเครื่องมือวัดสมรรถนะนวัตกรรมศิลป์ให้มีความเฉพาะเจาะจงมากขึ้น เพื่อยกระดับการผลิตครูศิลปศึกษาที่มีทั้งความคิดสร้างสรรค์และจิตสำนึกทางวัฒนธรรมอย่างยั่งยืน

เอกสารอ้างอิง

- กระทรวงวัฒนธรรม. (2566). นโยบายการขับเคลื่อนเศรษฐกิจวัฒนธรรมและ Soft Power ของประเทศไทย. กรุงเทพมหานคร: กระทรวงวัฒนธรรม.
- กระทรวงศึกษาธิการ. (2551). หลักสูตรแกนกลางการศึกษาขั้นพื้นฐาน พุทธศักราช 2551. กรุงเทพมหานคร: โรงพิมพ์ชุมนุมสหกรณ์การเกษตรแห่งประเทศไทย.
- Brown, T. (2009). Change by design: How design thinking transforms organizations and inspires innovation. New York: HarperBusiness.
- Burnafor, G. et al. (2001). Renaissance in the classroom: Arts integration and meaningful learning. Mahwah, New Jersey: Lawrence Erlbaum Associates.
- Craft, A. (2005). Creativity in schools: Tensions and dilemmas. London: Routledge.
- Eisner, E. W. (2002). The arts and the creation of mind. New Haven: Yale University Press.
- Gay, G. (2018). Culturally responsive teaching: Theory, research, and practice. (3rd ed.). New York: Teachers College Press.

- Kolb, D. A. (1984). *Experiential learning: Experience as the source of learning and development*. Englewood Cliffs: Prentice Hall.
- Papert, S. (1980). *Mindstorms: Children, computers, and powerful ideas*. New York: Basic Books.
- UNESCO. (2021). *Nora, dance drama in Southern Thailand*. Paris: UNESCO Publishing.
- Vygotsky, L. S. (1978). *Mind in society: The development of higher psychological processes*. Cambridge: Harvard University Press.